

Gluren bij de burens: spannend en leerzaam. Hoe categoriseren we dit virus?

- In België werden in totaal 61.361 besmettingen vastgesteld, ofwel 1 besmetting per 180 Belgen. Dit betreft uiteraard enkel de via een test bevestigde besmettingen.
- In de leeftijdscategorie van 20 tot 60 jaar gaat het om 28.307 bevestigde besmettingen waarvan 9529 mannen en 18778 vrouwen.
- 17.725 personen werden in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van een besmetting. Van 15.301 van deze ernstige gevallen werd per leeftijdsgroep nagegaan of zich vooraf bestaande gezondheidsproblemen (comorbiditeiten) voordeden. In de groep van 16 tot 44-jarigen hadden 1107 (72,8%) van de 1520 ernstig zieken geen enkel bestaand gezondheidsprobleem. Bij de 45 tot 64-jarigen waren 1815 (42,4%) van de 4280 gehospitaliseerden perfect gezond (cijfers wekelijks epidemiologisch bulletin van 26 juni 2020).
- 9.732 personen overleden ten gevolge van de besmetting. 502 in de leeftijdsgroep van 25 tot 64 jaar, waarvan 337 mannen en 165 vrouwen (opmerking: van 2715 overleden personen is de leeftijd niet gekend en voor 27,7% van de overlijdens is de informatie over het geslacht niet beschikbaar).
- Bovengenoemde cijfer komen van Sciensano België

Grote Coronastudie, een project van UAntwerpen in samenwerking met UHasselt, KU Leuven en de ULB Brussel

- 51% (98 personen) van de deelnemers aan de studie die een COVID-19-diagnose kregen, vermoedt sterk of weet zeker dat ze de infectie op het werk opliepen. 24 procent duidt het eigen huishouden aan als infectiebron, 10 procent een winkel. Onder de mensen die het virus op het werk opliepen, zijn een groot aantal actief in de zorgsector (59 personen). 39 van deze personen zijn dus niet actief in de zorgsector. Je mag aannemen dat de Belgische cijfers en situatie niet veel anders zal zijn dan de Nederlandse.

1. Waarom het SARS-CoV-2 indelen als een biologisch agens van groep 4

Agens worden in de wet ingedeeld in categorieën. Bij die categorieën horen te nemen beschermingsmaatregelen. Ze zal de werkgever, wanneer er gewerkt wordt met een risico op besmetting van een agens uit categorie 1, minder beschermingsmaatregelen hoeven te nemen dan wanneer het agens in categorie 4 is ingedeeld. Volgens de Nederlandse Arbowetgeving (Hoofdstuk 4, afdeling 9 van het Arbobesluit) is een biologisch agens van groep 3 of 4 een agens dat:

- categorie 3: een agens dat bij de mens een ernstige ziekte kan veroorzaken en een groot gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers kan opleveren en waarvan er een kans is dat het zich onder de bevolking verspreidt, **terwijl er gewoonlijk een effectieve profylaxe of behandeling bestaat;**
- d.categorie 4: een agens dat bij de mens een ernstige ziekte veroorzaakt en een groot gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers oplevert en waarvan het zeer waarschijnlijk is dat het zich onder de bevolking verspreidt, **terwijl er gewoonlijk geen effectieve profylaxe of behandeling bestaat.**

Wanneer je deze indelingscriteria toepast op SARS-CoV-2, dan zou je op basis van de twee eerste criteria tot een indeling in groep 3 kunnen besluiten. De twee laatste criteria leiden tot een indeling in groep 4. Het is duidelijk dat er een grote kans is dat het virus zich verspreidt onder de bevolking, er bestaat voorlopig geen vaccin en of er gewoonlijk een effectieve behandeling bestaat wordt tegengesproken door de cijfers van het aantal hospitalisaties en overlijdens in de leeftijdsgroep van de actieve bevolking.

Zelfs al zijn de cijfers van besmetting en overlijden schrikbarende cijfers, ze werden nog gemitigeerd door de strenge maatregelen die al snel aan het geheel van de bevolking werden opgelegd, zowel in de privésfeer als op het werk: social distancing, verplaatsingen en contacten verbieden, sluiten van hele sectoren, verplichten van telewerk, ... Zonder deze noodzakelijke maatregelen waren de cijfers nog veel dramatischer geweest, wat nog meer zou pleiten voor een indeling in groep 4. De strenge criteria voor de inschatting van het gevaar voor de volksgezondheid en de verregaande lockdown-maatregelen als gevolg daarvan, worden blijkbaar niet meer gehanteerd voor de indeling als biologisch agens op de arbeidsplaats. Dat is zeer merkwaardig.

Op zijn minst zou de conclusie moeten zijn dat het virus voldoet aan criteria van zowel groep 3 als van groep 4. Wanneer we dit aanvaarden, dan kan een indeling in groep 4 de enige correcte beslissing zijn. Artikel 18.3 van de Europese Richtlijn 200/54/EG is wat dit betreft bijzonder duidelijk:

"Indien het te beoordelen biologische agens niet duidelijk in één van de in artikel 2, tweede alinea, gedefinieerde groepen kan worden ingedeeld, moet het onder de alternatieven worden ingedeeld in de groep met het hoogste risico."

De Europese richtlijn hanteert het voorzorgsprincipe wanneer het gevaar niet eenduidig kan bepaald worden. Het is trouwens niet onze vraag om SARS-CoV-2 ten eeuwigen dage in te delen in

groep 4. Wanneer een vaccin bestaat en/of een effectieve behandeling en de verspreiding van het virus onder controle komt, kan het virus snel teruggezet worden naar een groep 3.

Vanuit de Europese Commissie werd een groep 3-indeling ook verantwoord met het argument dat de indelingscriteria opgesteld werden voor een gezonde werknemer en niet voor werknemers met bestaande gezondheidsproblemen die mogelijk het negatief effect van het virus vergroten. Hiermee wordt gesuggereerd dat de gevolgen voor 'gezonde' werknemers beperkt zijn en een strengere indeling niet verantwoord is. De realiteit haalt dit argument onderuit. In de leeftijdsgroep van de actieve bevolking werden in Nederland volgens het RIVM zo'n 5000 personen gehospitaliseerd die geen enkel bestaand gezondheidsprobleem hadden. Opnieuw, deze cijfers zouden belangrijk hoger zijn zonder de strenge door de overheid opgelegde maatregelen. Nog los van dit overtuigende cijfer, zou men moeten bepleiten dat de regels voor de bescherming van de gezondheid van de werknemers alle werknemers moeten beschermen en niet enkel de 'gezonde'. Tenzij men vindt dat meer en meer voorkomende problemen als hypertensie, diabetes, obesitas, ... werknemers ongeschikt maakt om nog professioneel actief te zijn.

Ook werden praktische problemen bij het toepassen van de verplichte preventiemaatregelen als argument gebruikt door de Europese Commissie om een indeling in groep 3 te verantwoorden. Door de strenge maatregelen bij een indeling in groep 4 voor laboratoria die met het virus werken, zouden de meeste labo's niet langer voldoen, waardoor de ontwikkeling van een vaccin en het verwerken van testen in het gedrang komt. Hiermee wordt een loopje genomen met de letter en de geest van de richtlijn. Je past het gevaar niet aan in functie van de risico's en de praktische problemen bij het uitvoeren van de preventiemaatregelen. Dat is de wereld op zijn kop. Je deelt eerst het gevaar in volgens de classificatie voorzien in de richtlijn, waarna je op basis van die indeling de risicoanalyse uitvoert en vervolgens de keuze maakt van de best mogelijke preventiemaatregelen. Die redenering wordt trouwens gehanteerd bij alle andere richtlijnen voor de bescherming van de gezondheid van werknemers: bv. dieseluitlaatgassen werden volgens de voorziene criteria van de Europese richtlijn ingedeeld als kankerverwekkende stof, zelfs al kan je in de praktijk niet iedereen adequaat beschermen tegen een blootstelling.

Mocht het toepassen van de preventiemaatregelen al een probleem zijn in specifieke situaties, dan zou een (tijdelijke) afwijking van bepaalde verplichtingen aan de orde kunnen zijn, mits de nodige garanties wat betreft de bescherming van werknemers. Dit probleem stelt zich trouwens niet in de industriële en dienstensectoren, noch in de gezondheidssector, waar de strikte maatregelen opgelegd aan laboratoria niet van toepassing zijn.

Op basis van bovenstaande elementen pleiten we voor een indeling van SARS-CoV-2 in groep 4 van biologische agentia. Een indeling in groep 3 geeft een verkeerd signaal en leidt mogelijk tot een onderschatting van het risico en het niet in overweging nemen van de meest strenge, noodzakelijke preventiemaatregelen.

2. SARS-CoV-2 is een ondernemingsgebonden risico

Hoofdstuk 4, afdeling 9 van het Arbobesluit is een omzetting van de Europese Richtlijn 200/54/EG betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk.

Artikel 1 beschrijft het doel van de Richtlijn:

“Deze richtlijn heeft ten doel de werknemers te beschermen tegen gevaren voor hun gezondheid en veiligheid die zich tijdens hun werk door blootstelling aan biologische agentia voordoen of kunnen voordoen en dergelijke gevaren te voorkomen.”

Dit wordt extra benadrukt in de verklaring van de Commissie naar aanleiding van de presentatie van Richtlijn (EU) 2020/739 van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad betreffende de preventie en bescherming van de gezondheid en de veiligheid van werknemers die beroepshalve aan SARS-CoV-2 worden of kunnen worden blootgesteld. Enkele elementen uit deze verklaring zijn:

- Kaderrichtlijn 89/391/EEG van de Raad voorziet in een niet-onderhandelbare verplichting voor alle werkgevers om een volledige en actuele risicobeoordeling overeenkomstig de artikelen 6 en 9 uit te voeren. Dit houdt in dat alle risico's — met inbegrip van blootstelling aan SARS-CoV-2 — op de werkplek in onderlinge samenhang moeten worden onderzocht en beoordeeld, ...
- De Commissie benadrukt dat als gevolg hiervan relevante preventieve en beschermende maatregelen moeten worden genomen, ook in het specifieke geval van mogelijke blootstelling aan SARS-CoV-2, en dat de werkgever alle nodige informatie moet verstrekken over het geheel van de risico's voor de veiligheid en de gezondheid en van alle beschermings- en preventie maatregelen en -activiteiten, zowel voor het bedrijf en/of de inrichting in het algemeen als voor elk type werkplek en/of elke soort functie.
- De Commissie benadrukt dat alle bovengenoemde bepalingen van toepassing zijn op alle werknemers en op alle werkplekken. De enige uitzondering hierop vormt lid 1, onder b), van artikel 10. Deze bepaling verwijst naar instructies voor werknemers die met een biologisch agens van groep 4 werken; deze verplichting is een minimumvereiste en sluit derhalve niet uit dat dit voor andere werknemers geldt, en heeft betrekking op werknemers die daadwerkelijk met het virus werken en niet op degenen die er onopzettelijk aan worden blootgesteld. *(Hiermee geeft de Commissie aan dat de andere maatregelen ook van toepassing zijn op werknemers die onopzettelijk worden blootgesteld).*

Een mogelijke interpretatie als zouden de bepalingen van het Arbowet en Besluit enkel van toepassing zijn op ondernemingen en werknemers die doelbewust met het virus werken (labo's, werknemers gezondheidszorg, ...), gaat in tegen de letter en de geest van deze wetgeving. Wanneer werknemers tijdens hun werk worden of kunnen worden blootgesteld aan een biologisch agens, SARS-CoV-2 in deze, dan moet de werkgever de bepalingen van het Arbowet en Besluit toepassen. De bron van de blootstelling doet niet terzake. De bron kunnen aanwezige virussen zijn in bv. een laboratorium, of patiënten in de gezondheidszorg, of klanten in bv. de distributiesector en de horeca, of de collega's werknemers in alle sectoren. SARS-Cov-2 is trouwens niet het enige gevaar op de arbeidsplaats dat zijn oorsprong vindt buiten de specifieke activiteit van de onderneming. Externe klimatologische omstandigheden (zon, hoge en lage temperaturen, ...) bijvoorbeeld worden door onze Arbowetgeving erkend als gevaar op de arbeidsplaats waarvoor de risico's moeten

worden vastgesteld, waarna de nodige maatregelen moeten worden genomen om het risico te elimineren of te beperken. Elke mogelijke blootstelling aan het gevaar moet geëvalueerd worden.

Dat de kans op een blootstelling en dus een besmetting bestaat in alle sectoren is ondertussen voldoende aangetoond. We zien dat bijvoorbeeld in de eerste resultaten van het onderzoek van de Universiteit Antwerpen dat aantoont dat de helft van de besmettingen op de arbeidsplaats gebeurt, en niet alleen in de gezondheidssector. In Nederland is dat niet anders. We hebben in de afgelopen maanden in allerlei werkplaatsen, in een verscheidenheid aan sectoren, ontsmettingshaarden vastgesteld. En dit ondanks de maatregelen die opgelegd werden aan ondernemingen. Zonder deze maatregelen, in een business as usual scenario, zou het aantal besmettingen op de arbeidsplaats vele malen groter zijn. Wereldwijd zijn legio voorbeelden in de vleesindustrie, in de mijnbouw, enz. die verspreiding op de arbeidsplaats aantonen. Dit gegeven is temeer problematisch omdat duidelijk is dat besmette werknemers in de dagen voor het verschijnen van de eerste ziektesymptomen zeer besmettelijk zijn. Het gevaar is dus niet zichtbaar aanwezig.

Het is duidelijk dat SARS-CoV-2 inherent is aan het werk in alle sectoren, gezien de wijze en de eenvoud waarop het virus zich verspreid. Dat het virus zich ook verspreid buiten het werk doet niets af van deze vaststelling. Dat we dit gevaar en de daaraan verbonden risico's niet kunnen negeren op de arbeidsplaats blijkt uit de cijfers van de besmettingen, de ziekenhuisopnamen en de overlijdens voor de leeftijdscategorie van de actieve bevolking. Het zou goed zijn inzicht te krijgen in de resultaten van inspecties die inmiddels gedaan zijn ten aanzien van het virus.

Het niet erkennen van SARS-CoV-2 als een risico inherent aan het werk ontslaat de werkgevers van elke verantwoordelijkheid ten aanzien van de bescherming van de werknemers volgens de Arbowetgeving ter zake.

3. Vakantie werk is onder categorie 3 en 4 verboden....of toch niet?

De indeling van SARS-CoV-2 als biologisch agens van groep 3 of 4 heeft tot gevolg dat werkzaamheden met blootstelling aan het virus een verboden werkzaamheid is voor jongeren en dus ook voor vakantiewerkers. Op het Arboportaal van ons ministerie van SZW staat te lezen: "Jeugdige werknemers mogen niet werken met of niet worden blootgesteld aan biologische agentia van categorie 3 of 4. Zie Arbobesluit artikel 4.105".

De Belgische regering probeert hier onderuit te kruipen door in de Frequently Asked Question op de website van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid Arbeid en Sociaal Overleg (zeg maar het Belgische ministerie van SZW) te stellen dat deze verbodsbepaling uitsluitend van toepassing is in functies waarbij de blootstelling aan het virus inherent is aan het werk: "een deel van het ziekenhuispersoneel (bv. niet administratieve bedienden, wel verpleging), laboranten, dierenartsen, enz. en uiteraard ook wanneer er welbewust wordt gewerkt met het virus, zoals in researchafdelingen voor het ontwikkelen van een vaccin. "

De FAQ stelt verder dat "bij andere arbeid die door jongeren wordt verricht, bv. als jobstudent in de retail of horeca, is de blootstelling aan biologische agentia niet inherent aan de job. Zij komen immers niet in contact met het virus door de aard van hun job, maar omdat het nu éénmaal overal aanwezig kan zijn (zoals men er ook mee in contact kan komen op de sportclub, tijdens een feestje, enz.). Het gaat hier om een probleem van volksgezondheid ..."

Voor Belgische Vakbeweging is de FAQ om verschillende redenen volledig onaanvaardbaar:

- Er wordt gesteld dat in de meeste sectoren de blootstelling aan SARS-CoV-2 niet inherent is aan de job. Hiermee is men het fundamenteel oneens (zie hoger)
- Er wordt niet duidelijk aangegeven in welke sectoren/activiteiten deze blootstelling dan wel inherent zou zijn aan de job. De vermelde opsomming is niet limitatief. Bovendien wordt een onduidelijk onderscheid gemaakt tussen verschillende functies binnen een bepaalde activiteit (bv. ziekenhuizen: verpleging wel, administratief personeel niet, wat met verzorgend en logistiek ondersteunend personeel, ...). Dit leidt tot verwarring en een ongelijke behandeling en bescherming van de werknemers.
- Het argument dat een risico niet langer inherent is aan het werk wanneer het risico ook aanwezig is buiten het werk, raakt, met permissie, kant noch wal. Wanneer je thuis een schuurtje hebt met een dak van asbestplaten, moet je op het werk niet beschermd worden tegen een blootstelling aan asbest? Wanneer je de slechte gewoonte hebt om tijdens de vakantie te lang in de zon te liggen, moet je op het werk niet langer beschermd worden tegen directe zonnestrallen? Wanneer de jongere in het weekend deelneemt aan een feestje waar er een risico is op besmetting, moet deze werkstudent op het werk niet beschermd worden tegen een besmettingsrisico volgens de Arbowetgeving?
- Wij gaan ervan uit dat de Nederlandse regering 'leert' van onze Zuiderburen: pas de Europese richtlijn toe zoals die bedoeld is en stop dit virus in categorie 4. Beschermd de vakantiewerker: veel werkplekken zijn een haard van besmetting en zolang dit virus rondwaart moeten we ook op het werk consequent blijven. Tot slot, draai de wetgeving niet op zijn kop: geen verantwoordelijkheid dragen voor risico's die van buiten het werk komen is kolder.

5.1.2e